

In beweging...

MIJN TOP-10

'Van je vrienden moet je het hebben', wil het gezegde en ik kan daar allerlei positieve illustraties van geven. Zo verraste Bernhard Brouwer mij met een kado-abonnement op het blad *Time*. Mijn interesse wordt vooral gewekt door de thema-nummers. Dit jaar wordt teruggekeken op de 20e eeuw middels de levensbeschrijving van 100 personen. Dat is pas boeiend! Ik ben benieuwd wanneer de ontknoping komt, want deze vraag ligt nog open:

Time's aanpak bracht me ook op een idee.

"Welke opvoedkundigen uit deze eeuw bepalen mijn doen en laten?" Ik onderstreep met opzet, want waar ik nu mee

kom is uiterst subjectief en beperkt. Het gaat uitsluitend om pedagogische denkers & doeners, die de afgelopen 100 jaar in Nederland werkten, die inmiddels zijn overleden én die mij door hun geschriften vormen. Afgesloten gestalten dus. Want met eigentijdse pedagogen die mij ook beïnvloedden - prof. ter Horst, Liedeke Harting-Dondorp e.a. - is gelukkig persoonlijk contact mogelijk. Het lijstje wordt nogal impressionistisch, want met maar een enkel citaat blijft het allemaal wel erg summier. Maar goed, na al deze slagen om de arm is het tijd om af te tellen.

Who Should Be Named Person of the Century?

10 Aan het begin van de 20e eeuw ontstonden enkele initiatieven om moeders te bekwamen voor hun taak: oudervoortlichting via tijdschriften en de vakopleiding Kinderverzorging en Opvoeding. **Johanna Riemens-Reurslag** was als hoofdredactrice van het blad *Het Kind* en schrijfster van

Tot geluk geboren een groot popularisator van opvoedkundige denkbeelden. Of haar voorliefde voor het bijbelboek Spreuken erin meespeelde weet ik niet, maar ze kon kernachtig formuleren. Neem haar gouden vondst: "Rust, Reinheid en Regelmaat". Decennialang werd dat dé richtlijn bij het opvoeden van heel jonge kinderen. Dat R-R-R werd aangevuld met L-L-L. Het Leven van het kind geeft het ontwikkelingstempo wel aan. Ouders moeten niks willen afremmen of forceren maar zich toeleggen op Leiding geven en Liefde tonen, want dat wekt gehoorzaamheid bij het kind. Dwang is uit den boze, immers "Liefde is de vitamine voor de kinderziel."

9 Door één opmerking is de persoon van **Jan Waterink** voor mij pas echt gaan leven. Dat was op zaterdag 20 oktober 1990. Waterinks geboortedag, precies 100 jaar eerder, werd op de Vrije Universiteit herdacht met een symposium. Negen deskundigen schetsten zijn enorme invloed op gereformeerden, maar met een ondertoon van: Waterink? Te gedateerd. Ik haakte gaandeweg af, totdat de laatste inleider een ervaring deelde. Als assistent kreeg hij te maken met een jongen van zestien die zijn zusje van veertien zwanger had gemaakt. "Henk, red die jongen!" gaf Waterink hem als opdracht mee. Dáárin hoorde ik de harteklop en dat spoorde me aan zijn bestseller *Aan moeders hand tot Jezus* toch nog eens te lezen. Van tijd tot tijd grasduin ik ook in ander werk, op zoek naar bruikbare inzichten.

8 De origineelste en tegelijk meest radicale opvoeder die ik graag had willen ontmoeten is **Kees Boeke**. Afgestudeerd als Delfts ingenieur gaat hij eerst de zending in en komt later door het opvoeden van zijn vier dochters op revolutionaire, onderwijskundige ideeën. Zelfwerkzaamheid en opvoeding tot gemeenschap staat hem voor ogen met de school die hij in Bithoven opzet. De naam *Werkplaats Kindergemeenschap* (W.K.G.) drukt het doel goed uit, want het kind is de werker, de leerkrachten zijn medewerkers en samen dragen ze de zorg voor het onderwijs, de tuinen, de dieren enz. Boeke's plan kent uitgangspunten zoals: "6. Een W.K.G. behoort (...) plaats te bieden aan gebouwen, tuin- en landbouwbedrijf, speelvelden, zwembad" en: "20. In een W.K.G. doen en maken de kinderen zoveel mogelijk alles zelf." Het fraaie is, dat hij dit decennialang realiseert en er bijvoorbeeld ook in slaagt om de Matthäus Passion uit te voeren met een eigen schoolorkest, solisten en koor!

7 "De wetenschap geeft inzicht, maar geen kunnen" is de slotzin van **Nic. Perquins** hoofdwerk *Pedagogiek*. Ik vind dat treffend gezegd. Bezinning helpt, maar het daadwerkelijk opvoeden heeft toch iets van kunstenaar zijn. Wat Fingerspitzengefühl is nodig en enige creativiteit om oplossingen te vinden voor wat zich zoal met kinderen voordoet. De Jezuïet Perquin is m.i. zelf ook sterker in de praktijk dan als denker. In *Het hart van ons kind* staat het affectieve leven van kinderen centraal en daarin maakt hij met tientallen praktijkverhalen waar, dat "men met een theoretisch weten in de verste verte niet meer kan volstaan. Men moet er geheel en al bij zijn, wil men de kern van de zaak niet missen." Ook al zijn de situatieschetsen soms uit de tijd, die kern komt nog steeds over. Bovendien toont hij dat je geen kinderen hoeft te hebben om als opvoeder van grote betekenis te zijn.

6 Een volstrekt andere - maar ook katholieke - voorman, die mij vormt is **Han Fortmann**. Hij heeft zich vooral bezig gehouden met de invloed van het culturele klimaat waarbinnen wij opgroeien en leven. Als hij in 1959 zijn hoogleraarsambt aanvaardt spreekt hij een rede uit over *Wat is er met de mens gebeurd?* en zegt o.a.: "De Heer God baant zelf voor het Evangelie een weg. Maar wij bezitten het gevaarlijke vermogen het evangelie te dwarsbomen." Naast onwil en eigenzinnigheid van de mens is het ook de cultuur die ons parten speelt. "Immers: de cultuur is machtig. Ze bindt ons met banden, die wij meestal niet eens zien of ervaren." De spiegels die hij in zijn later werk voorhoudt helpen mij óók beter om me heen te kijken. Daarnaast spreekt z'n bescheidenheid me erg aan. Neem bijv. deze uitspraak: "Katholieken moeten maar niet hoog van de toren blazen, er is geen toren." Niks triomfalisme. Dienen met wat je ontving, lijkt zijn motto.

5 Tien jaar geleden overleed **M.J. Langeveld**, een psycholoog die vanaf de jaren vijftig het denken over opvoedkunde in ons land domineert. Jammer genoeg schreef hij over het algemeen nog moeilijker dan Paulus, zodat ik alleen maar kleine porties leesstof - en eerlijk gezegd dan ook nog eens op m'n helderste momenten - op kan nemen. Maar goed, dat loont dan weer wél. Een boek als *Kind en religie* zou eigenlijk gepopulariseerd moeten worden. Daarin behandelt Langeveld allerlei voor-vragen over geloofsopvoeding op een heel veelzeggende manier. Ik geef slechts een fragment: "Alleen het kind dat weet dat het vrijelijk voor de dag kan komen met de vragen die het bezighouden, alleen het kind dat weet dat 'het geloof van de ander' nooit en te nimmer het zijne kan worden, alleen dat kind leert geleidelijk een stuk verantwoordelijkheid voor zijn geloofsleven te nemen, dat hem in staat stelt waarachtig te worden in zijn geloof."

4 Op 3 februari 1900 werd er voor het eerst aan een Nederlandse universiteit een college pedagogiek gegeven. Dat was in Utrecht en **J.H. Gunning**, die eerste docent, begon uiterst nuchter. "Ik geloof trouwens niet dat er op het gebied der opvoedkunde iets wezenlijks nieuws te ontdekken of te zeggen valt." Hij moest niks hebben van een systeem of van dwingende opvoedkundige voorschriften, elke tijd vraagt immers om zijn eigen pedagogische vormgeving. Nu, bijna 100 jaar later, blijkt het voor velen een verademing om naar hem te luisteren. Dat weet ik uit mijn veldwerk. Zo goed als altijd begin ik een ontmoetingsronde met een citaat van Gunning en dan merk ik dat dat landt. Ik haal meestal dit aan: "Want het is met de heele opvoeding en vooral met de godsdienstige als met het Koninkrijk der Hemelen volgens de wonderschoone gelijkenis van Jezus, die ons alleen bij Marcus bewaard is (4:27:) 'gelijk of een mensch het zaad in de aarde wierp en voorts sliep en opstond, nacht en dag, en het zaad uitsproot en lang werd, dat hij zelf niet wist hoe.' Ik weet het ook niet, maar één ding weet ik: mijn werk was het niet... Als God zich niet over ons en onze kinderen ontfermt, dan komt er niets van terecht, allerminst van hun godsdienstige opvoeding." Gunning zet hier mijns inziens de puntjes op de i. Wij kunnen en horen voorwaarden-scheppend bezig te zijn, maar krijgen het geheim van geloofsgroei nooit in de vingers. Dat is aan God...

Jammer, maar het lukt me duidelijk niet mijn top 3 óók nog op dit A-4-tje voor het voetlicht te halen. Het is al ontzettend schrappen om deze zeven mensen een heel klein beetje recht te doen. Vandaar: wordt vervolgd.